

Umění

Úvod do uměnovědných studií

Umění – variabilita pojmu

- ▶ τεχνη [techné] (řec.)
 - ▶ Ars (lat.) – arte – the art – l'arte
 - ▶ Die Kunst, sztuka (pol.)
-
- ▶ 1. zručnost, dovednost, řemeslo
 - ▶ 2. krásné umění, „Umění“

Pojem kýče

- ▶ **Kýč** (T. Kulka, Umění a kýč, 1994)
 - ▶ 1. Zobrazení objektů a témat, které se obecně považují za krásné
 - ▶ 2. Snadná identifikovatelnost
 - ▶ 3. Substantivně neobohacují subjektivní asociace

„Umělecká funkce“

▶ Umění

- ▶ Jan Mukařovský: Umění, in: Studie I., Brno 2000, s. 185-207
- ▶ převaha estetické funkce, autonomní znak
- ▶ „průhlednost“ estetické funkce, jež dovoluje vystoupit některým mimoestetickým funkcím
- ▶ optimální je podle Mukařovského polární napětí „mezi převahou funkce estetické a oné z mimoestetických funkcí, která se v daném díle uplatňuje nejintenzivněji“
- ▶ přesuny v sestavě funkcí během existence díla – přesun dominantní funkce

Přechody mezi umění

- ▶ J. Volek rozlišuje přechody:
 - ▶ Extenzivní – postupné
 - ▶ tzv. přechod do mimo-umění
 - ▶ postupná ztráta estetické či umělecké funkce vyvážena nárůstem funkce jiné
 - ▶ Intenzivní – skokové
 - ▶ tzv. přechod do ne-umění
 - ▶ ztráta estetické funkce není vyvážena nárůstem funkce jiné (přechod do ne-umění)

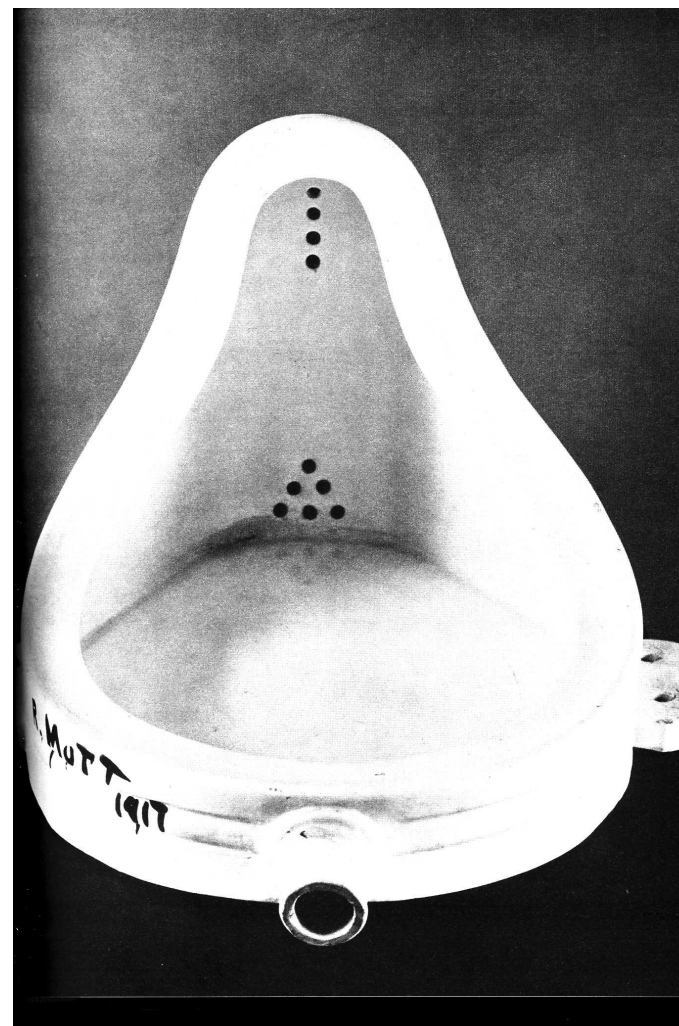
Hodnota umění (viz také Umělecká kritika)

- ▶ Krása
- ▶ Být o něčem
- ▶ Pravdivost
- ▶ Emocionalita
- ▶ Pokrokovost
- ▶ ...

Krása

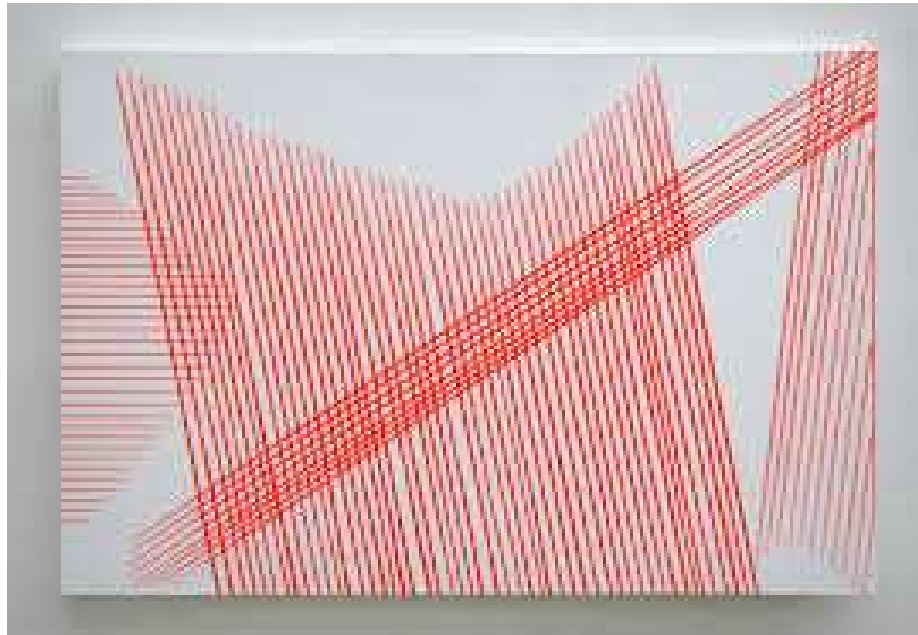
Být o něčem

Pravdivost

Emocionalita

Hodnota umění

▶ Esteticismus

- ▶ Hodnota díla je dána (nezaujatou) libostí, které dílo přináší.

▶ Expresivismus

- ▶ Hodnota díla spočívá v tom, že vyjadřuje emoce a vyvolává je.

▶ Kognitivismus

- ▶ Hodnota díla je v tom, že je zdrojem poznání.

Umění a poznání

- ▶ L. N. Tolstoj
 - ▶ úkolem umění je sdělovat hodnoty a morálku
- ▶ M. Heidegger
 - ▶ umění jako cesta k pravdě (αληθεια)
- ▶ O. Wilde
 - ▶ umění vyjadřuje jen sebe sama

Umění a etika

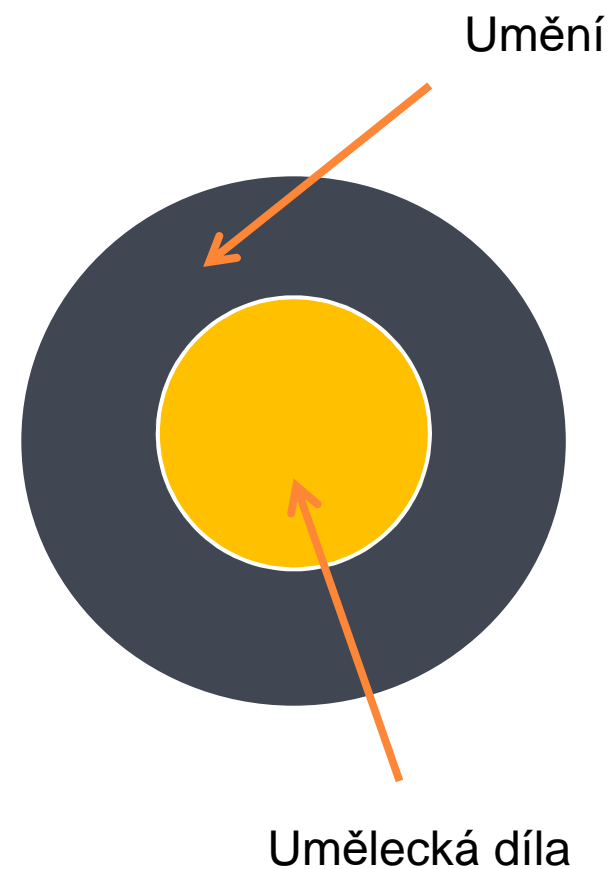
- ▶ Eticismus
- ▶ Estetismus (radikální autonomismus)
- ▶ Umírněný autonomismus

Co je umělecké dílo?

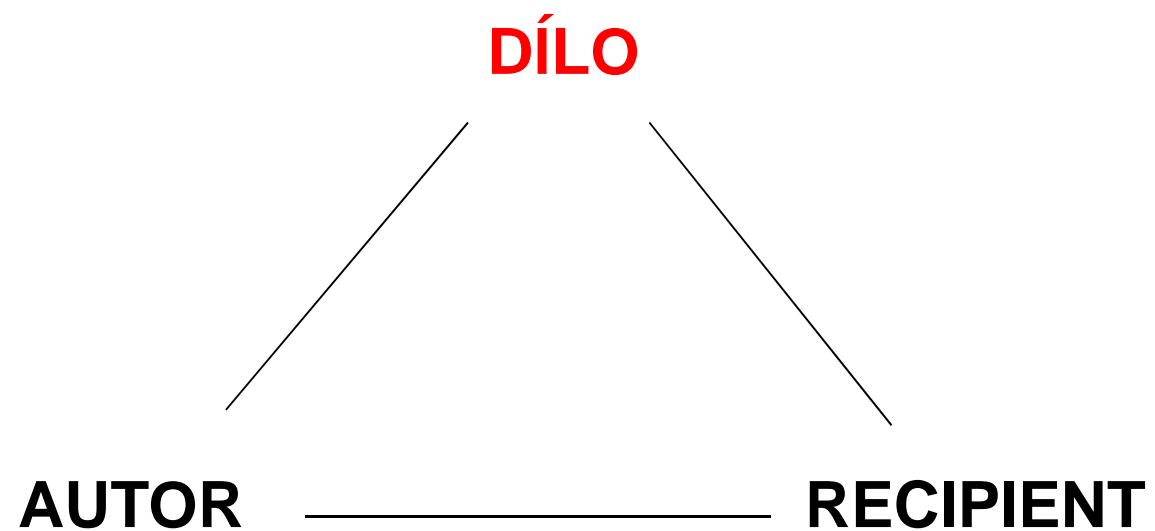
Úvod do uměnovědných studií

Pojem díla v umění

- ▶ Pojem umění je širší než množina uměleckých děl
- ▶ Existují umělecké „objekty“, jež nemají charakter „díla“
 - ▶ improvizovaný hudební koncert
 - ▶ performance
 - ▶ výtvarné „objekty“

Přístupy k problému

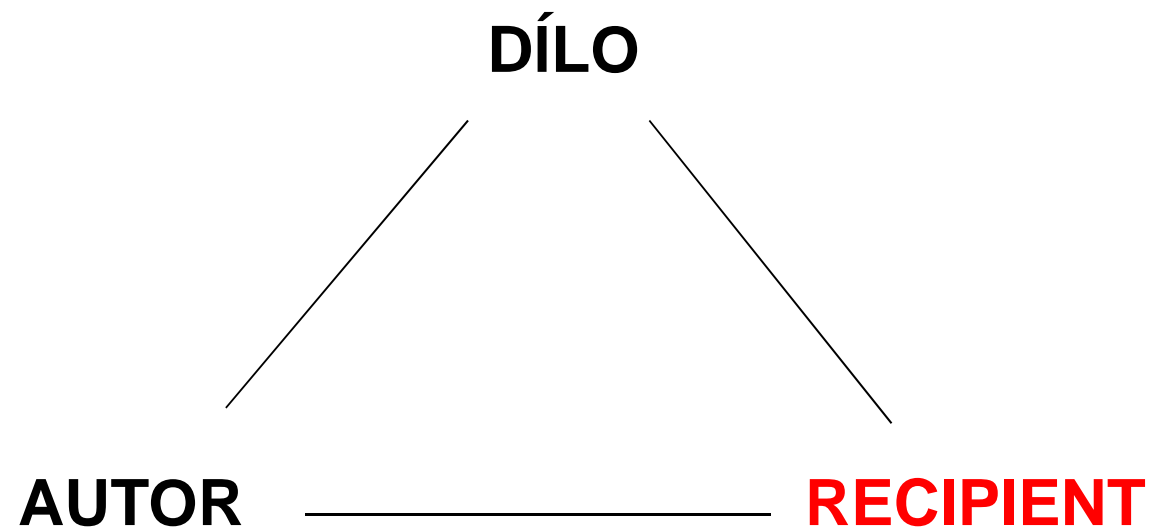

Hranice uměleckého díla

- ▶ Roman Ingarden: *Umělecké dílo literární* (1931)
- ▶ Z díla vylučuje:
 - ▶ autora, jeho prožitky a psychické stavy
 - ▶ prožitky, psychické stavy čtenáře
 - ▶ sféra předmětů a skutečností, které tvořily předobraz předmětů a skutečností v díle
- ▶ Metodologické důsledky
 - ▶ dílocentrická interpretace
 - ▶ zdůrazňuje autonomii a opomíjí kontexty díla
 - ▶ ruský formalismus, New Criticism, německá literární věda po 2. světové válce

Přístupy k problému

Artefakt a estetický objekt

- ▶ Umělecké dílo

- ▶ Artefakt – hmotné dílo

a / →

- ▶ Estetický objekt – vzniká ve vědomí vnímatele (nehmotný)

- ▶ **Nedourčenost** uměleckého díla (R. Ingarden)

- ▶ během aktu recepce dochází ke **konkretizaci** díla recipientem
- ▶ struktura díla je „nedourčená“, obsahuje „bílá místa“

- ▶ „Estetický objekt“

- ▶ Kant
- ▶ Mukařovský
- ▶ Ingarden

Vrstvy uměleckého díla

- ▶ Květoslav Chvatík: *Strukturální estetika* (1994, 2001)
- ▶ 3 vrstvy díla:
 - ▶ předmětná (materiální/znaky)
 - ▶ významová
 - ▶ vrstva smyslu – odkazuje mimo dílo ke kulturnímu a ideologickému kontextu

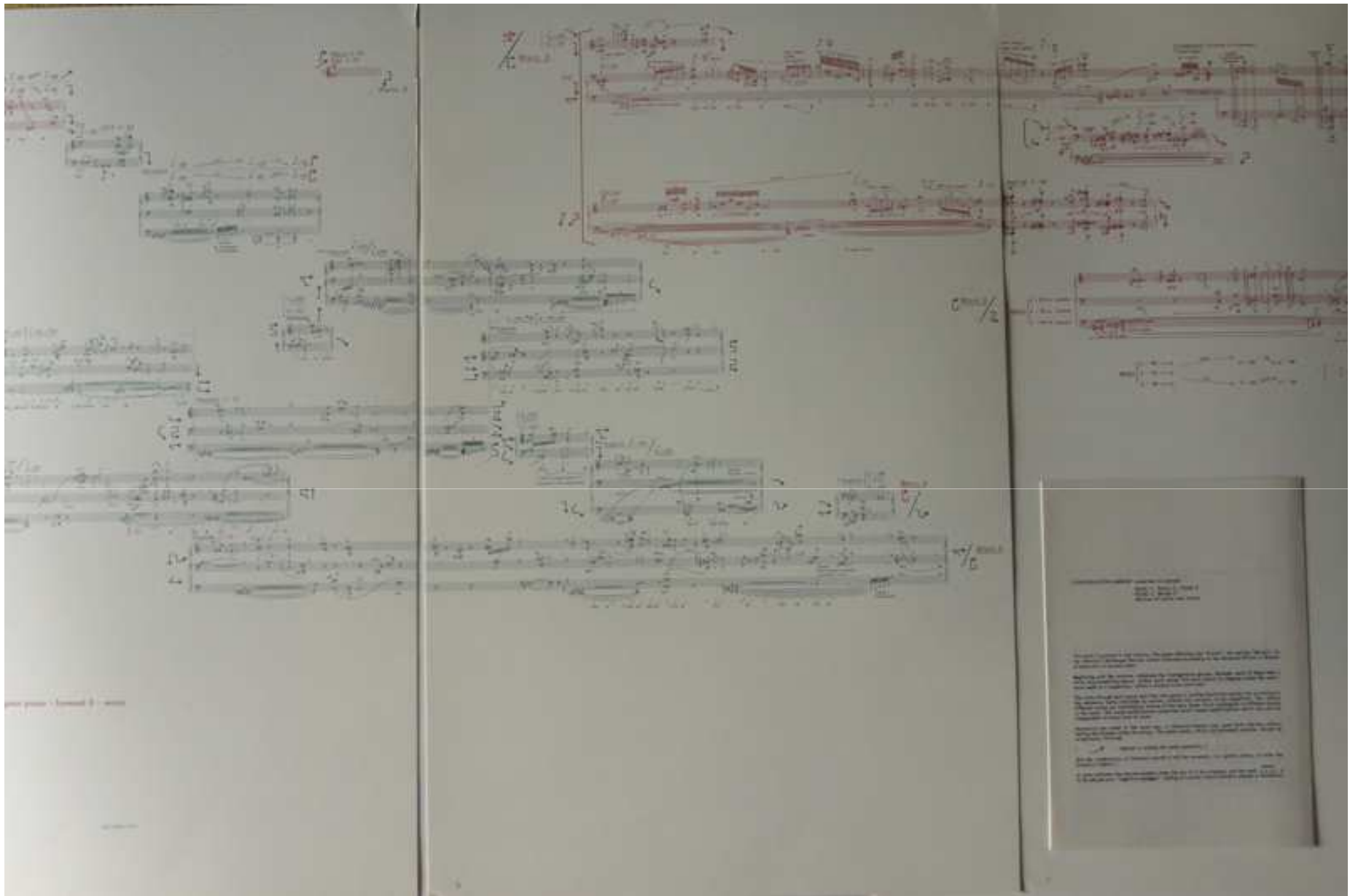
„Strakatý pes na břehu moře.“

Problematika otevřenosti uměleckého díla

- ▶ Umberto Eco: Opera aperta (1962)
 - ▶ uzavřené dílo – středověké alegorie
 - ▶ symbolika fixována institucionálně
 - ▶ autorita pravidel čtení
 - ▶ proměna – až symbolismus 2. pol. 19. století
 - ▶ moderní umění
 - ▶ otevřenost jako neurčitost komunikace
 - ▶ neomezená ale ne libovolná interpretace

Umělecké dílo jako znak

Několik pojmů ze sémiotiky

Úvod do uměnovědných studií

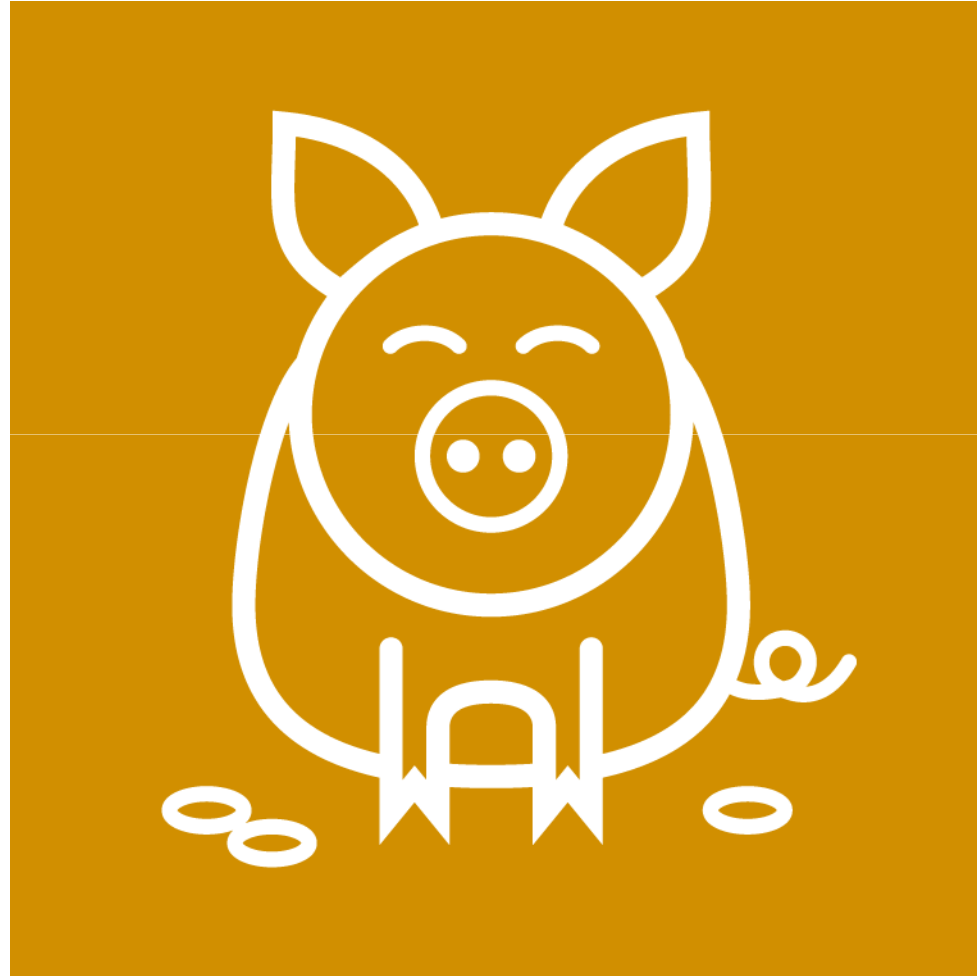
Umělecké dílo jako znak

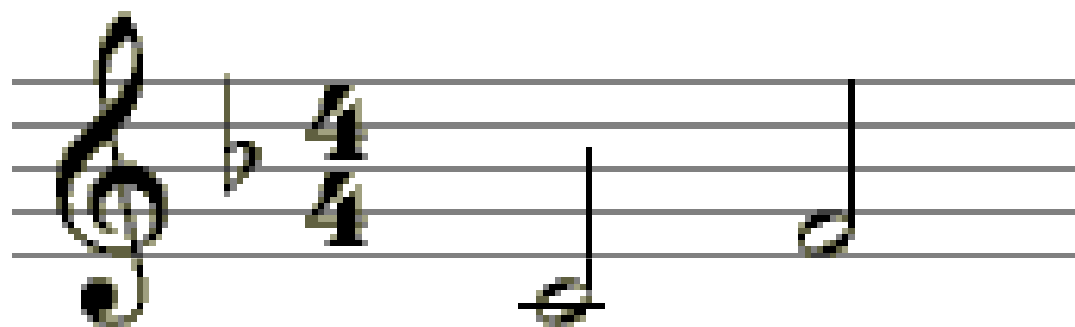
- ▶ (JM): Znak je smyslovou realitou, jež se vztahuje k jiné realitě, kterou má vyvolávat.
- ▶ Znak = uspořádaná dvojice označujícího (I) a označovaného (Y)

$$\text{Znak} = (I, Y)$$

- ▶ Význam = entita, díky níž rozumíme (viz pojetí znaku)

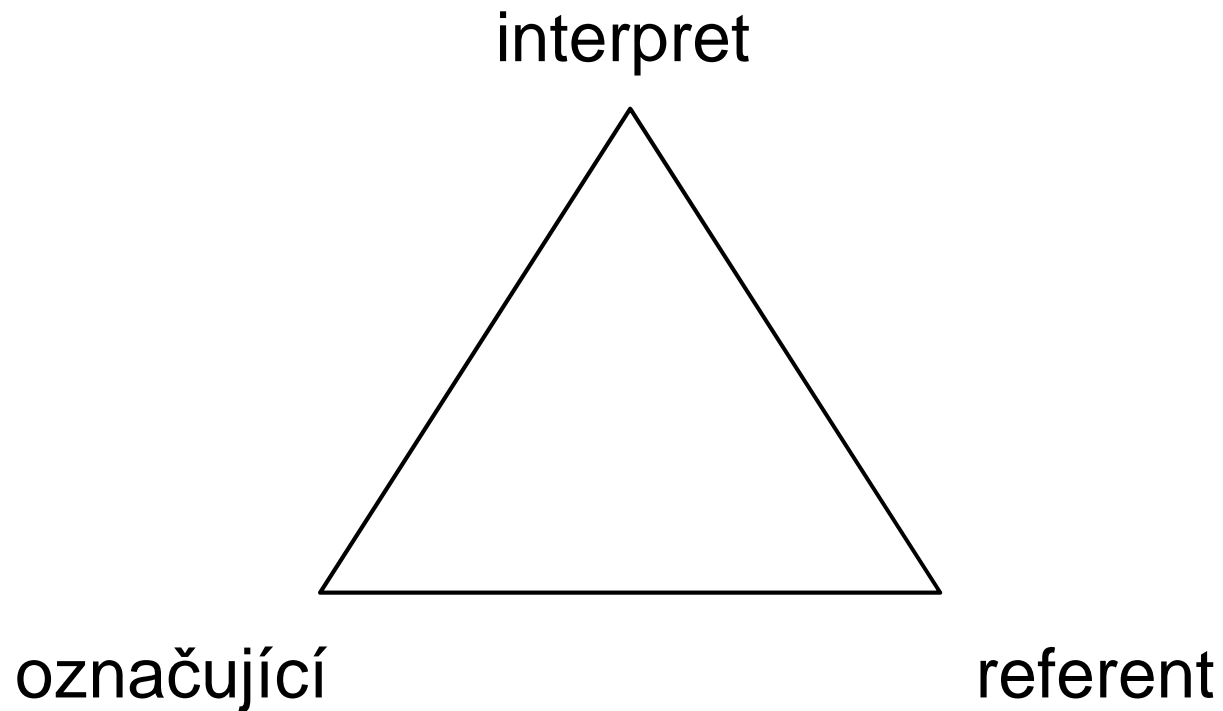
a

Ho - ři!

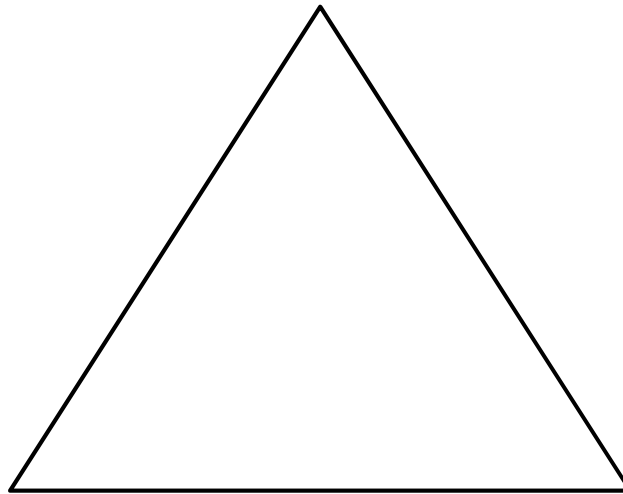
Pojetí znaku - PEIRCE

- ▶ Význam se konstituuje v hlavě interpreta (subjektivita)

Pojetí znaku - FREGE

smysl (pojem)

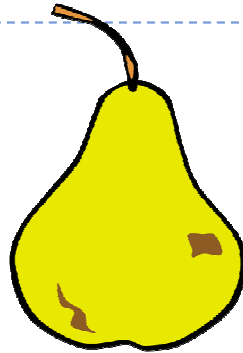
označující

označované

- ▶ *Smysl – objektivní význam – realismus (platónské ideje)*

Typy znaků

- ▶ Ikón

Vrrrrr! Haf!

- ▶ Index

Kouř

Zvýšená teplota

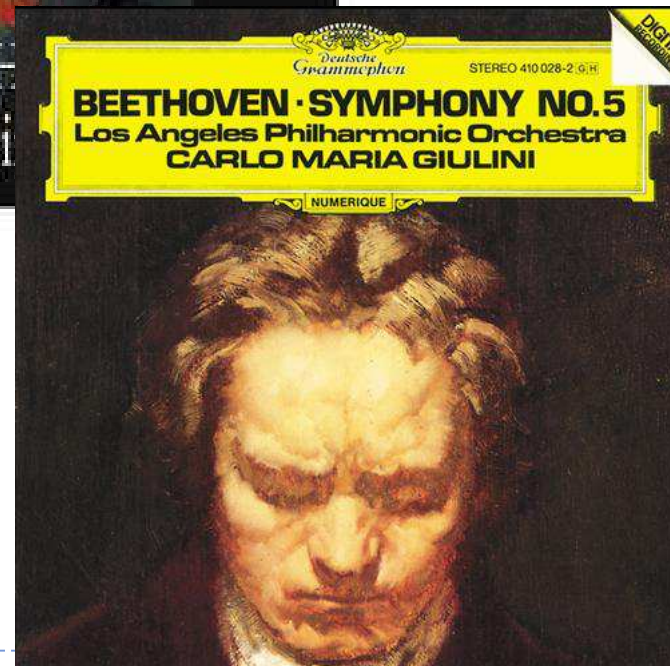
- ▶ Symbol

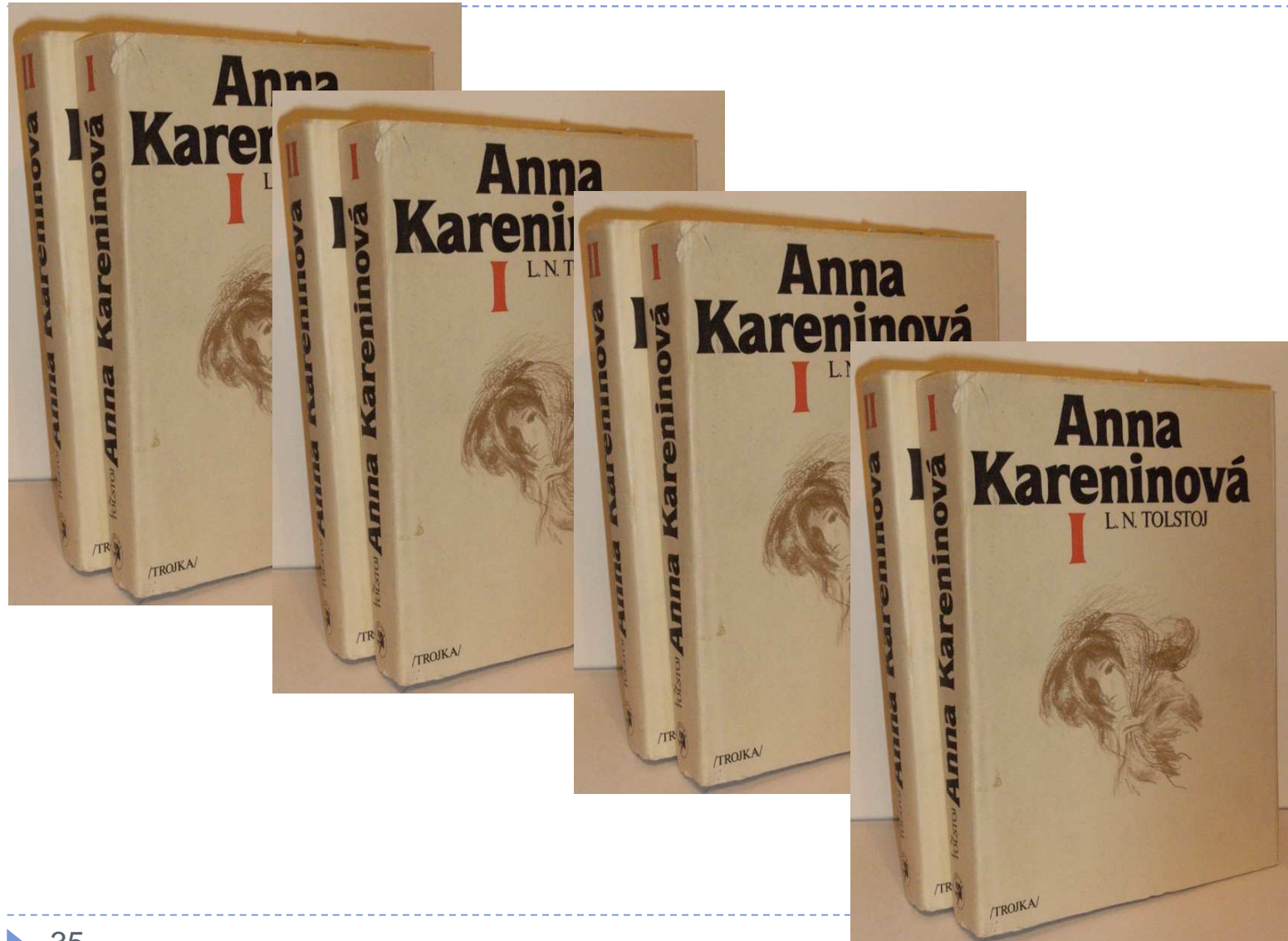
Problém identity

- ▶ (JM): Dílo existuje plně pouze v procesu interpretace
- ▶ Otázka identity díla
- ▶ TYPE / TOKEN

TOKEN / ...TYPE (?)

TOKEN / ...TYPE (?)

Umělecká kritika

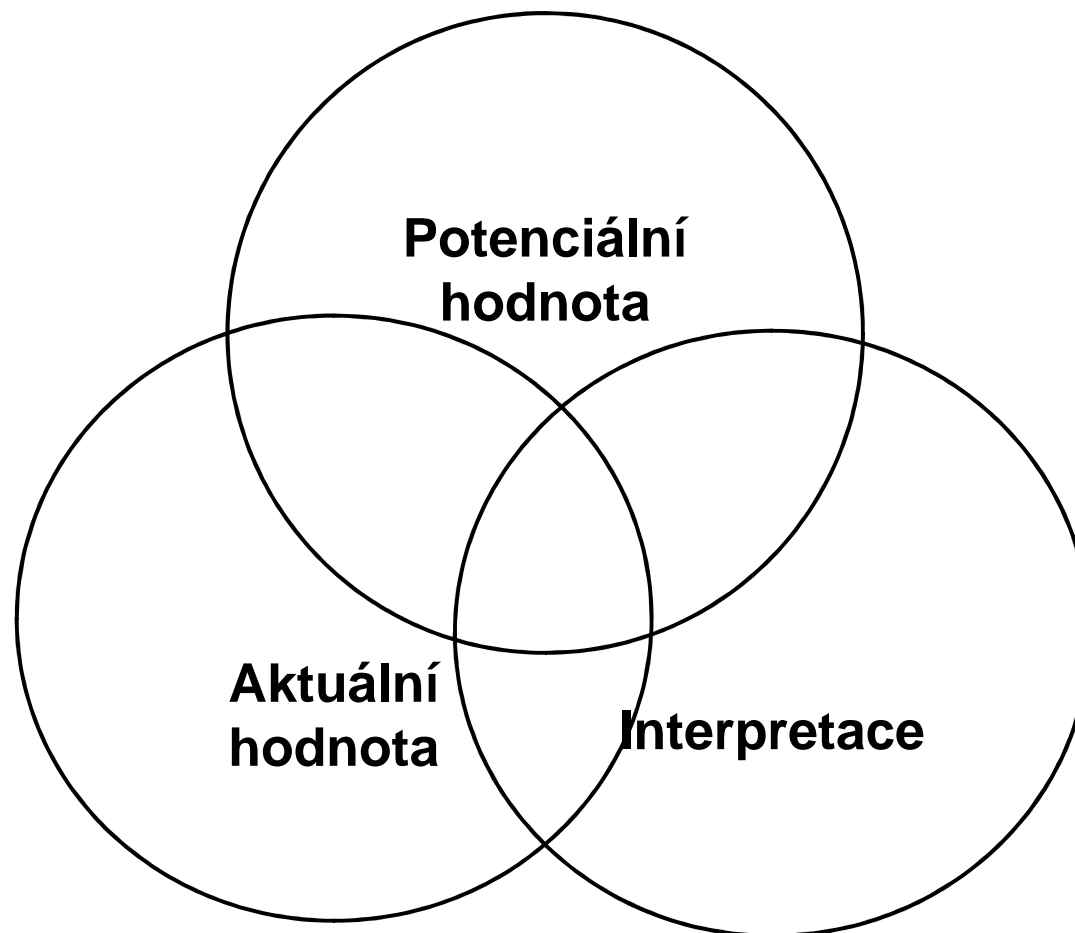
Úvod do uměnovědných studií

Co je umělecká kritika?

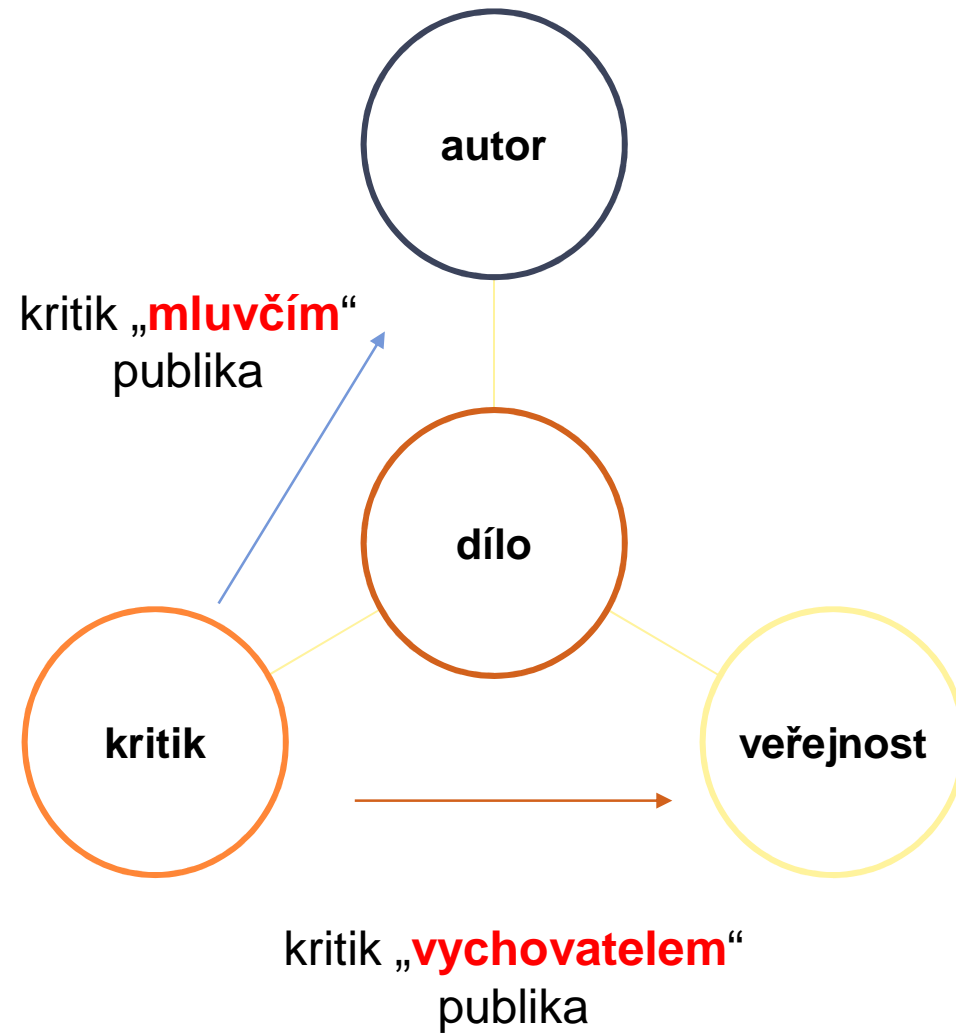
- ▶ Umění rozlišovat a posuzovat
- ▶ Intelektuální aktivita...
 - ▶ ...spočívající v usuzování
 - ▶ ...a formulaci hodnotících soudů
- ▶ Tyto soudy jsou...
 - ▶ ...motivované a zdůvodněné!!!

Kritický soud

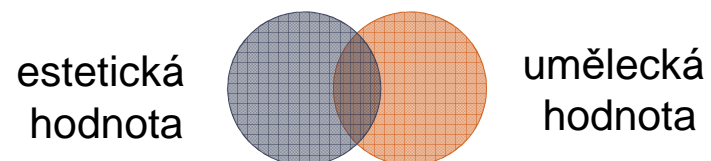

Umělecká kritika v sociálním poli

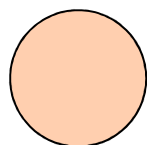
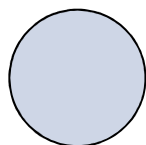

Vztah estetické a umělecké hodnoty

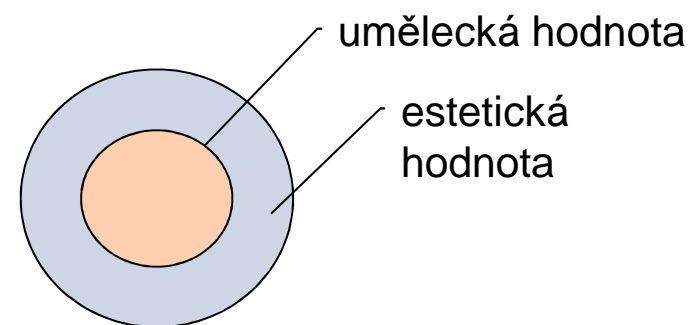
umělecká = estetická hodnota

estetická hodnota

umělecká hodnota

Vkus

Úvod do uměnovědných studií

Pojem vkusu

- ▶ Subjektivní schopnost posuzovat a hodnotit objektivní kvality uměleckého díla
- ▶ **Vztah:** jedince k uměleckému jevu/předmětu: porovnání vlastních estetických norem s kvalitami předmětu
- ▶ **Schopnost** → pedagogické konotace
 - ▶ Norma vnímání
 - ▶ Normy tvorby

David Hume (1711 – 1776)

- ▶ **Vkus** – soubor preferencí
 - ▶ z části je to vrozená schopnost = CIT
 - ▶ lze ho ale kultivovat = ROZUM
- ▶ Utváření vkusu
 - ▶ Cit – Rozum (soud) / Vnímatel – Dílo
- ▶ **Test času** – co bylo shledáno vždy a všude libým
- ▶ **Norma** – co mají díla, která prošla testem času, společného

Sociologické pojetí vkusu

- ▶ Pierre Bourdieu (1930-2002)
 - ▶ *La distinction. Critique sociale du jugement* (1979)
- ▶ Vrozená vs. získaná schopnost
 - ▶ „Ten, kdo neovládá specifický kód, se cítí ztracen v chaosu zvuků a rytmů, barev a čar bez pocitu harmonie a smyslu celku.“ (Distinction)
- ▶ Vzdělání a kulturní kapitál
- ▶ Elity, lidovost

